

DANMARKS KIRKEHISTORIE

Folkekirkens historie i Danmark

Folkekirkens historie har lige siden kristendommens indførelse i landet i slutningen af 900-tallet under kong Harald Blåtand været tæt vævet sammen med Danmarks historie. Danmark og Norden var på mange måder stærkt forbundet med resten af Europa i magtalliancer på kryds og tværs mellem kejser, konge, fyrste og ikke mindst pavemagt. De danske konger forstod hurtigt vigtigheden af at have stærke bånd til kirken og særligt til paven. Båndene betød, at ens kongemagt var legitimeret på højeste sted, og at landet stod under pavens og dermed Guds beskyttelse. Heraf fulgte at andre kristne riger ikke uden videre kunne angribe landet.

Kirken organiseres

Med Svend Estridsen, der blev konge over Danmark omkring 1047, skete noget afgørende. Svend Estridsen ville gøre Danmark til en stat efter europæisk forbillede med kongen som den centrale

magthaver og med en velorganiseret kirke med egen dansk ærkebiskop. Det lykkedes dog ikke at få en dansk ærkebiskop på det tidspunkt. Men kirken fik en fast struktur, hvor landet blev delt op i stifterne: Lund, Dalby (blev snart lagt ind under Lund), Slesvig, Ribe, Århus, Roskilde, Odense, Viborg og Vestervig (Børglum). Estridsen satte fart i kirkebyggeriet og nogle af bispesæderne var også kommet til på hans initiativ. Det var Estridsens tanke at kirke og kongemagt skulle gå hånd i hånd.

Danmark som kirkeligt selvstændigt rige

Danmark fik først sit eget ærkebispesæde under kong Erik Ejegod (1104). Biskop Asser var Danmarks første ærkebiskop af Lund. Det var så vigtigt, fordi det markerede, at Danmark (som dengang også bestod af Norge, Sverige, Island og Grønland) endelig var kirkeligt selvstændigt med øget magt på danske hænder. Ærkebiskoppen var nemlig rigets førstemand lige efter kongen.

Under ærkebiskop Asser skete mindst to vigtige ting: Indførsel af den kirkelige jurisdiktion, som betød at kirken kunne dømme i alle forbrydelser, der blev begået mod kirken og dens personer, og i alle sager ang. ægteskab, hor, præsters cølibat, trolddom, hekseri, testamentariske bestemmelser og lignende sager. Den biskoppelige domstol kunne idømme straffe som bøder, valfarter, faste, almisser og udelukkelse fra nadver eller kirkens fællesskab. Den kunne også sende folk i klosterfængsel og idømme dem prygl. Den anden vigtige ting var indførsel af en skat til kirken, kaldet tiende. Man skulle nu betale en tiendedel af sin indtjening til kirken (ofte naturalier, fx blev hvert 10 kornneg ved høsten kørt til kirkens lade).

Den lokale forvaltning

Omkring 1100-tallet blev Danmark udover inddelingen i stifter også inddelt i mindre administrative enheder, som blev kaldt herreder og som dækkede den kongelige lokalforvaltning. Indtil 1956 dannede disse grundlag for inddelingen i retskredse i Danmark, ligesom de indtil 1970 også dannede grundlaget for inddelingen i provstier. I middelalderen var det provsten, der førte tilsyn med økonomi og administrationen af den kirkelige jurisdiktion. Det var provsten, der administrerede tienden/kirkeskatten. Tienden blev opkrævet og fordelt med en tredjedel til kirken, en tredjedel til præsten og tredjedel til biskoppen.

Følgerne af Reformationen

Med Reformationen i 1536 blev der gjort op med den romersk-katolske opfattelse, at paven har magt over både det kirkelige og det statslige område, og at konger og kejsere blot styrer på vegne af paven. Med Reformationen skilles kirkens og "statens" funktioner. Kirkens eneste opgave er at forkynde evangeliet i ord og sakramenterne, dåb og nadver, og biskopperne skal ikke længere deltage i at styre landet politisk. Dette er alene kongen

og rigsrådets opgave. Kort sagt har bibelen ikke noget at gøre på rådhuset – kirken skal ikke blande sig i statsstyret og kongen skal ikke blande sig i kirkens forkyndelse. I Danmark blev de allerfleste præster omskolet til den lutherske kristendom. Bispernes gods blev konfiskeret og givet til kongen, der skulle bruge den til samfundets bedste. Det betød reelt en tredobling af krongodset. Men der blev ikke røkket ved den kirkelige inddeling i stifter, provstier og sogne.

Kirkens økonomi op til 1919

Helt op til begyndelsen af 1900-tallet klarede kirken sig stort set selv økonomisk. Det var indtægter fra tiende, indkomster fra præstegårdsjorder og andre faste ejendomme som udgjorde kirkens indtægter. Men med ny kirkelig lovgivning i 1919 og 1922 blev økonomien ændret til den, vi kender i dag.

Kirken får sine indtægter fra tre kilder: 1. renteindtægter fra "kirkens egne midler" (dvs. fra de midler som kirken fik, da man afskaffede tiendeydelserne og fra kirkens faste ejendomme og jord), 2. tilskud fra staten (bl.a. fordi staten ved Reformationen overtog alt bispegodset og som ydelse for at foretage den civile registrering af fødsel og død), 3. den kirkelige ligning – også kaldet kirkeskatten, der betales af medlemmerne af Folkekirken.

Folkekirken nuværende struktur

Folkekirken er i dag struktureret med Dronning og Folketinget (Kirkeministeriet) som øverste myndigheder, mens det daglige tilsyn med kirken føres af biskopper og provster. Landet er delt op i 12 stifter med hver deres biskop, 111 provstier med en provst som leder og 1340 pastorater med 2200 sogne, som hver har sognepræster og menighedsråd (der er ca. 18.000 menighedsrådsmedlemmer på landsplan).

ALLE BYDELE HAR EN KIRKE

Kirkebyggeri i Danmark

Siden kristendommen kom til Danmark, har hver by – og i de større byer - hver bydel skullet have sin egen kirke. Især under Svend Estridsen kom der fart i kirkebyggeriet, og siden har der været forskellige opgangstider, hvor mange kirker er blevet bygget, fordi befolkningstallet i gode tider steg. Kirken var ofte placeret centralt i byen, og bygget højere og flottere end byens øvrige bygninger. Tanken var, at kun det bedste og smukkeste var godt nok, når kirken var Guds hus. Kirkerummet i sig selv opfattes i en protestantisk forståelse ikke som helligt, men bliver helligt af det, der foregår i det. Derfor er kirker stadig særlige rum, der indvies ved en religiøs ceremoni, og der bruges mange midler på at skabe smukke og stemningsfulde kirkerum. Det er fortsat de dygtigste arkitekter og de bedste kunstnere, der indkaldes, når kirker skal bygges og udsmykkes.

Kirkebyggeri i dag

Befolkningen ønskede hver gang, der blev bygget nye byer eller bydele, at der også skulle være en kirke, hvor man kunne få døbt sine børn, hvor de unge kunne blive konfirmeret, hvor man kunne blive gift, hvor man kunne få begravet sine døde, og hvor man kunne gå til gudstjeneste og deltage i alt det andet kirkelige liv, der udfolder sig fra kirken. Sådan var det også på Vestegnen, da folk flyttede fra København til de nye forstæder, der skød op uden for storbyen (Se mere om dette nedenfor). De gamle landsbykirker kunne ikke rumme alle de nye tilflyttere, så der måtte bygges nye kirker i takt med udflytningen. Mange steder organiserede beboerne sig først med et midlertidigt kirkerum, fx i beboerlokaler eller i små trækirker; de såkaldte vandrekirker, som efter kirkerne stod færdigbyggede, blev givet og brugt til spejderhytter. I dag bygges der fortsat nye kirker, fx i Københavns Sydhavn, hvor en ny bydel er kommet til, og i Vallensbæk hvor befolkningstilvæksten har gjort, at der var behov for en ny kirke.

VESTEGNENS HISTORIE OG KIRKEBYGGERI

Udflytning fra København

I 1856 nedlagde man Københavns byporte. Alt for mange mennesker boede i det daværende København lukket inde bag voldene omkring byen. Herefter begyndte udflytningen til de små landsbyer, som lå uden for og rundt om hovedstaden i bl.a. Rødovre og Hvidovre. Det blev siden til det, vi kender som Vestegnen, og som er en fællesbetegnelse for en række kommuner, der ligger vest for København, såsom Hvidovre, Brøndby, Glostrup, Albertslund, Ishøj m.fl. Mange af kommunerne var oprindeligt landsogne med små landsbyer, der primært efter Anden Verdenskrig, blev udbygget til moderne forstæder, og Vestegnen har således i det seneste halve århundrede undergået en voldsom forandring.

Bolignød og nye forstæder

Bolignøden i de større danske byer var efter Anden Verdenskrig katastrofal og behovet for nye boliger massiv. Som følge af det 20. århundredes voksende industrialisering, kraftigt stigende befolkningstilvækst og etableringen af velfærdssamfundet blev store dele af det københavnske opland således planlagt og udbygget efter Anden Verdenskrig, herunder Vestegnen. Bebyggelsesstrukturen blev for en stor del styret af planløsningen, som den tog sig ud i Fingerplanen fra 1947. Med København som "håndfladen" blev de nye forstæder bygget ud af København som fingre på en højrehånd. Ud af hver "finger" blev anlagt en S-togslinje og ved hver station blev der bygget forretningscentre, forskellige former for beboelse i det stationsnære område samt grønne områder imellem "fingrene", mens industri- og erhvervsområder ofte blev anlagt i grænselandet til nabokommunen. Vestegnen befinder sig primært fra "pegefingeren" til "tommelfingeren" ned langs Køge Bugt.

Almennyttigt boligbyggeri

Fælles for de nævnte kommuner (bortset fra Vallensbæk Kommune) er, at de i lange perioder

har været overvejende socialdemokratisk styrede kommuner og med en høj koncentration af alment boligbyggeri i form af blandt andet blokbebyggelse og rækkehuse for at demokratisere velfærdsgoderne og sikre gode og sunde boliger til alle. Mens S-togsnettet skulle sikre infrastrukturen, skulle nybyggeriet således sikre tilflytterne et liv med gode boliger, gode uddannelsesmuligheder og det gode fritidsliv, og hvor adgangen til lys, luft og grønne områder spillede en væsentlig rolle som kontrasten til storbyens små, mørke og usunde boliger.

Fra ét til tre stifter på Sjælland

Frem til år 1900 blev Vestegnen et spisekammer og forsyningsområde for den hastigt voksende befolkning i København, og efterhånden flyttede folk også ud af storbyen til det omkringliggende land. Indtil 1922 havde der kun været behov for ét stift på Sjælland med én domkirke i Roskilde. Men med befolkningstilvæksten, blev det nødvendigt at oprette endnu et stift. Fra 1922 blev Sjællands Stift delt i to: Roskilde Stift og Københavns Stift. Københavns Stift kom til at omfatte hele Københavns Amt med Sokkelund og Smørum Herreder foruden Københavns og Frederiksberg kommuner. Smørum Herred omfattede de middelalderlige sogne Brøndbyvester/Brøndbyøster, Glostrup, Vallensbæk, Herstedøster/Herstedvester, Torslunde/Ishøj, Høje-Taastrup, Sengeløse, Ledøje/Smørum, Ballerup/Måløv og Værløse. Befolkningstilvæksten fortsatte, og det blev i 1960 nødvendigt at oprette endnu et stift, Helsingør Stift. Det omfattede Frederiksborg og Københavns Amter med en befolkning på ca. 800.000 mennesker. Københavns Stift havde på samme tidspunkt et befolkningstal på ca. 750.000 mennesker.

Dannelsen af Rødovre-Hvidovre, Høje Taastrup og Glostrup Provsti

Smørum Herreds Provsti som blev lagt under det nye Helsingør Stift udgjorde arealmæssigt det samme område som ved sin oprettelse i middelal-

deren, men rummede nu en befolkning på 93.000 mennesker, 12 sogne og 19 kirker.

Rødovre-Hvidovre Provsti blev ifølge kongelig resolution oprettet i 1971 ved en udskillelse af Grøndalslund, Hendriksholm, Islev, Rødovre, Risbjerg og Strandmarks sogne af Sokkelund Herreds Vestre Provsti. (Avedøre Sogn blev først flyttet fra Glostrup Provsti til Rødovre-Hvidovre Provsti i 1973.) I Rødovre-Hvidovre Provsti var de gamle kirker (oprindeligt begge fra 1200-tallet) placeret centralt i de to gamle landsbyer; Hvidovre Kirke som en middelalderkirke, der i dag står tilbage og Rødovre Kirke, der blev ødelagt under Svenskekrigene og genopbygget i 1664. Fra midten af det 20. århundrede blev der i takt med befolkningstilvæksten bygget kirker i begge kommuner. I Rødovre Grøndalslund Kirke i 1952 (oprindeligt er den bygget som et kapel på kirkegården), Hendriksholm i 1961, og Islev kirke i 1970, (her brugte man først en trækirke). Ud over de fire

kirker i Rødovre findes også en fin lille rundkirke af Holger Jensen i Ungdomsbyen i Islev sogn. I Hvidovre er Risbjerg Kirke fra 1959, (inden havde man brugt et lille hvidkalket missionshus). Strandmarkskirken blev bygget i 1968, (her havde man først en trækirke). Endelig blev Avedøre Kirke indviet i 1977 (her brugte man også først en trækirke).

I 1972 blev den nordvestlige del af Smørum Herreds Provsti udskilt som Ballerup-Værløse Provsti. Tilbage var den største del af Smørum Herreds provsti, der fik navnet Glostrup-Høje Taastrup Provsti. Men allerede i 1976 blev endnu et nyt provsti udskilt: Høje Taastrup Provsti, der kom til at omfatte sognene Torslunde/Ishøj, Høje Taastrup, Hedehusene/Reerslev, Fløng, Taastrup Nykirke, Rønnevang og Sengeløse. Inden udskillelsen var Rønnevang Kirke bygget i året 1976. Dette provsti bestod af flere landsbyer med romanske middelalderkirker fra 1100-tallet: Senge-

løse Kirke, Fløng Kirke, Torslunde Kirke, Reerslev Kirke, Høje Taastrup Kirke og Ishøj Kirke. Men i takt med befolkningstilvæksten kom nye områder til, og med dem behovet for flere nye kirker. I 1917 Taastrup Nykirke, i 1921 Ansgarkirken i Hedehusene, i 1976 Rønnevang Kirke og i 1997 Vejleå Kirke.

Det nuværende Glostrup Provsti har således siden 1976 bestået af sognene Brøndbyvester, Brøndbyøster, Brøndby Strand (oprettet 1973), Glostrup, Vallensbæk, Herstedøster/Herstedvester. Nygård Kirkes Sogn blev udskilt fra Brøndbyøster og op-

rettet som selvstændigt sogn 1979. Herstedøster Sogn og Herstedvester Sogne blev selvstændige sogne og i 1984 stod den nye kirke, udskilt fra Herstedvester sogn, Opstandelseskirken færdig (her havde man først haft kirkerum i beboerlokaler). Også Brøndby Strand Kirke blev færdig i 1984, (her havde man siden 1967 haft en midlertidig trækirke). I 1992 blev der indviet et kirkerum i den lukkede anstalt i Herstedvester. I 2012 blev den nyeste kirke på Vestegnen indviet, Helligtrekongers Kirke i Vallensbæk. Den er placeret ved siden af den gamle middelalderkirke.

FAKTA OM DE TRE PROVSTIER

GLOSTRUP PROVSTI udgøres i dag af de fire kommuner Albertslund, Brøndby, Glostrup og Vallensbæk. Glostrup provsti ligger i Helsingør Stift og består af 9 sogne med 11 kirker, fordelt på 9 pastorater. Seks af kirkerne i provstiet er klassiske, små middelalderkirker, fem af kirkerne er bygget efter 1966 for skabe plads til alle de mennesker, der flyttede til Vestegnen. Til Glostrup Provsti hører også et lukket fængsel med en kirke, Birkelund Kirke i Anstalten ved Herstedvester, samt Glostrup Hospital og Glostrup Psykiatriske Center med hospitalspræster ansat, men endnu uden egen kirke.

Sogne i Glostrup Provsti: Brøndby Strand Sogn, Brøndbyvester Sogn, Brøndbyøster Sogn, Glostrup Sogn, Herstedvester Sogn, Herstedøster Sogn, Nygårds Sogn, Opstandelseskirkens Sogn, Vallensbæk Sogn.

Glostrup Provsti i tal pr. 1. januar 2019:

Folkekirkemedlemmer: 59219

Indbyggere: 102360

Fødte: 1190

Døde: 885

RØDOVRE-HVIDOVRE PROVSTI udgøres af de to kommuner Rødovre og Hvidovre. Rødovre-Hvidovre Provsti ligger i Helsingør Stift og består af 8 sogne med 9 kirker. Af disse kirker er kun bevaret en middelalderkirke og en fra 1600-tallet, mens resten er bygget efter 1952. Til provstiet hører også en kirke på Hvidovre hospital, Maria Magdalene Kirken fra 2001.

Sogne i Rødovre-Hvidovre Provsti: Avedøre Sogn, Grøndalslund Sogn, Hendriksholm Sogn, Hvidovre Sogn, Islev Sogn, Risbjerg Sogn, Rødovre Sogn, Strandmarks Sogn.

Rødovre-Hvidovre Provsti i tal pr. 1. januar 2019:

Folkekirkemedlemmer: 59758

Indbyggere: 93479

Fødte: 1192

Døde: 944

HØJE TAASTRUP PROVSTI udgøres af de to kommuner Ishøj og Høje Taastrup. Høje Taastrup Provsti ligger i Helsingør Stift og består af 9 sogne med 10 kirker. Af disse er seks middelalderkirker og fire nyere kirker.

Sogne i Høje Taastrup Provsti: Fløng Sogn, Hedehusene Sogn, Høje Taastrup Sogn, Ishøj Sogn, Reerslev Sogn, Rønnevang Sogn, Sengeløse Sogn, Torslunde Sogn, Taastrup Nykirke Sogn.

Høje Taastrup Provsti i tal pr. 1. januar 2019:

Folkekirkemedlemmer: 40391

Indbyggere: 73621

Fødte: 808

Døde: 606